

a 20%-ba belefoglalni, mert ezek már azóta régen hozzáidomultak lelkileg is a keresztyén-séghez, sőt a magyarsághoz. A keresztyénséghez hozzáidomultak különösen azzal, ha azóta át is tértek.

Ha azonban idáig nem mehetnénk vissza, — azt természetesen csak az igazságügyminiszter úr ó nagyméltósága tudná megállapítani, hogy a statisztikai kimutatások alapján mi-féle eltolódások származnának itt akár a zsidóság javára, akár a zsidóság kárára — ha ez a terminus nem volna kívánatos, akkor is van egy teljesen logikus és teljesen vitathatatlan terminus, nevezetesen az 1895: XLII. tc.-nek a meghozatala, amikor a zsidó-recepciót újból kimondották, és ilyen módon az áttérések után a zsidóság nemzeti és vallási hovatartozása nem képezheti többé kérdés tárgyát. Ezt különösen azért tartanám igen fontosnak, mert nagy különbség van azon zsidók között, akik 40–50 éves korukban térnek át bármi okból, és azok között, akik 6–7 éves koruktól, vagy általában kisgyermekkoruktól fogva keresztyéneknek neveltetnek. Itt pedig az az igazságtalanság fog megtörténni, hogy igen sok értelmes, később bevándorolt galíciai zsidó, aki azonban 1919 augusztus 1-e előtt keresztyélkedett meg valamely okból, sokkal nagyobb előnyben részesül az államjogok szempontjából, mint az, akinek az ősei századok óta ittl voltak, velünk együtt éreztek, nemzetépítő munkát végeztek és lelkileg és hozzánk idomultak. Ezért tartom én a magam részéről helytelennek az augusztus 1-i terminust.

A 4. §-ból még egy kitélt szeretnék törölni. Nevezetesen ebben a szakaszban az van mondva, hogy »aki megszakítás nélkül azóta ugyanazon felekezethez tartozik«, az kivételül a 20 százalékból. Aki tehát közben a családi egység érdekében, amennyiben valamely keresztyén egyházba betért, de azután más vallású, de keresztyén nőt vett feleségül és annak a kedvéért, vagy azért, hogy ne legyenek különböző vallású gyermekek a családban, áttért más keresztyén egyházba, ez itt a törvényjavaslat szerint annak hátrányát szolgál, mert hiszen csak akkor számítatik a 20%-on kívül, ha ugyanannak a felekezethez tartozik.

Tisztelettel kérem, méltóztassék ezt úgy formulázni, hogy az »ugyanannak« szó kima-radjon és e helyett tétessék az, hogy: »és azóta állandóan keresztyén vallásban él«. Azt gondolom, hogy ebben nincs igazságtalanság, de mindenesetre végtelen sok keserűséget eloszlatna. Már pedig, nézetem szerint, minden törvénynek az a kötelezettsége, az a célja, az a hivatása, hogy — mint ahogyan ennek a törvényjavaslatnak a címe is mutatja — bizonyos eltolódott egyensúlyt állítsen vissza; minden törvénynek az a hivatása, hogy a lelki egyensúlyt is állítsa helyre és igazságtalanságot ok nélkül senkivel szemben ne gyakoroljon.

Eppen ezért tisztelettel kérném, hogy 4. §-ra vonatkozó ezen megjegyzéseimet az igazságügyminiszter úr ó nagyméltósága méltassa figyelmére és ha esetleg ebből a törvényszövegéből bármi oknál fogva ezt törölni, ezen másítani már nem lehetne, akkor a végrehajtási utasításban méltóztassék gondoskodni arról, hogy itt ezek a félreérthető és félremagya-rázható jelenségek kiküszöböltesenek.

Egyébként még csak egyetlen megjegyzésre szorítkozom. A levelek egész tömegét kaptam azóta, amióta ez a törvényjavaslat megjelent, és amit látom, a legtöbb levélíró

félreérti ennek a törvénynek a tendenciáját. Mind azon panaszkodik, hogy ha már áttértünk keresztyén vallásra, miért utasítanak bennünket vissza ismét a zsidóság keretébe. Hát ez egészen téves, mert itten a keresztyénné létele tényét ez a törvényjavaslat abszolúte nem érinti: aki egyszer megkeresztelkedett, az keresztyén, bármelyik ágazatába tért is be a keresztyén közösségnek. Itt egészen másról van szó. A 4. § világosan kimondja, hogy bizonyos kamarákban a zsidóság létszáma csak akkor érheti el a 20%-ot, ha ilyen és ilyen feltételeknek az ő eddigi magatartásuk megfelel. Eppen ezért nagyon kérném tisztelettel azt is, hogy ó nagyméltósága az igazságügyminiszter úr majd az összefoglaló beszédében térjen ki erre is és nyugtassa meg a nyugtalankodó közönséget.

Egyébként a törvényjavaslatot elfogadom. *(Élénk helyeslés.)*

Elnök: Szólásra következik Ravasz László ó nagyméltósága.

Ravasz László: Nagyméltóságú Elnök Úr! Mélyen t. Felsőház! *(Halljuk! Halljuk!)* Minél bonyolultabb egy kérdés, akár azért, mert nehéz maga az a valóságdarab, amelyet jogszabállyal szabályozni kíván, akár azért, mert erőteljes és tömeges érzelmek fűződnek hozzá, szükséges az, hogy az országgyűlés felsőháza, a maga hűvös tárgyilagosságában a közéleti hullámzásoktól és idegizgalmaktól bizonyos mértékig távolabb állva, nyugodtan és alaposan nyilvánítson véleményt ezekben a kérdésekben.

Mint törvényhozó, magam is érzem annak a szükségét, hogy vitás kérdésekben világos állást foglaljunk. Nem azt jelenti ez, hogy mindenestől fogva egyik vagy másik párthoz csatlakozunk. Ezzel személyileg nem is álto-m magamat. Az objektívitásnak megvan mindig az a fájdalmas következménye, hogy a szenvedélyesen gondolkodó emberek rögtön egyetértéssel abban, hogy az objektív véle-ményt kárhoztassák és mondóját megítélik.

Ez a kérdés, amely itt előttünk fekszik, ez a törvényjavaslat csakugyan nehéz kérdést tárgyal. Magyarországon a zsidókérdésnek széleskörű nyílt története van, de a lappangó története ennél sokkal régiebb. *(Ugy van! Ugy van!)* Magyarország azonban a zsidókérdésben nem az egyetlen ország, ahol e fel-lett tusakodnak. A zsidókérdés az emberiségnek több mint kétezer esztendő komplexuma, egyszersmind sorskérdése. Egy nagy ügy, amelyet még csak zentül fognak megoldani, és még nagyon sok szenvedés, nagyon sok küz-delem, nagyon sok kísértés fog hozzájárulni ahhoz, hogy ez valamikor megoldassék.

Azok, akik a törvény ellen szólnak, hivatkoznak végső, mindenki által tisztelt, örökkévaló eszményekre, az emberiség örökérvényű követelményeire, az emberi méltóság fenségére, hivatkoznak a szabadság és a jogegyen-lőség nagy elvére, hivatkoznak az egyen-örökkévaló jogaira és az emberi méltóság mér-hetetlenségére. Azok, akik mellette vannak a törvényjavaslatnak, szenvedélyesen hivatko-znak a nemzeti szolidaritás, a népközösség, a rend, a biztosság, a nemzet faji és egész konstitucionális átlátszóságának és tisztaságá-nak nagy érdekeire. Ezen az alapon nehéz is volna a kérdést eldönteni. A mérleg nyelvét végül is eldönti a mai napokban egy igen aktuális, igen egyszerű politikai megfontolás: az tudniillik, melyik a jobb, az-e, ha nem fo-

gadja el az országgyűlés ezt a törvényjavaslatot, vagy pedig az-e, ha elfogadja ezt a törvényjavaslatot. Meggyőződésem szerint ennek a törvénynek elfogadása nemcsak az ország békéjét és nyugalmát és biztonságát szolgálja, hanem javára válik végeredményben éppen azoknak, akik elfogadása ellen, — elismerem, teljes joggal — de hevesen tiltakoznak. Nem lehet azt az egyszerűnek látszó megoldást elfogadni, hogy demagógiával nem lehet bizonyos százalékra megalkudni, azoknak fenyték, lánc és korbács kell. Ezzel az érdekes gondolatmenettel forradalmak előtt nagyon elbizakodott hatalmasságok és fejedelmek szokták magukat biztatni s későn látják be, hogy a forradalmakat és kirobbanásokat kivédeni böles és előrelátó intézkedésekkel lehet csupán. És ha itt ebben az esetben nem is szabad és nem is lehet forradalmi megmozdulásokról beszélni, egészen bizonyos az, hogy a nemzet nyugalmának, a közéleti atmoszféra könnyűségének, egyenletességének semmiesetre sem válik javára az, hogy ha egy olyan erőteljes érzést, mint amilyen például az antiszemitizmus, egyszerűen erőszakkal próbálnának visszaszanyomni. Az erőszakkal visszaszanyomott érzések mindig indokolatlan feszültségre vezetnek. Különben is, ha az ember nyugodtan hallgatja a vitát, azt kell megállapítania, kissé nagyobb az izgalom ennél a kérdésnél, mint amennyit megérdemel. A vita során a legnagyobb ellenzéki beszéd elmondója, Láng Lajos ő méltósága mondotta azt, hogy nem is a törvény ellen van neki kifogása, hanem a törvény indokolása ellen. A törvény indokolása nem parancs és nem akarat. Ha pedig a törvény ellen magában véve nincsen kifogás, akkor igen könnyű elválasztani a kérdést és az indokolás egyik-másik tétele felett akadémikus eszmecserét folytatni, de magát a törvényt e miatt megakadályozni nem szükséges.

Az is szóba került az egész vita anyagában, hogy ez körülbelül 16.000 ember egzisztenciáját érdekli és ingatja meg. Magam is azok közé tartozom, akik mélyen átérzik a felelősséget ezért a 16.000 magyar egzisztenciáért. En azomban azt hiszem, akármilyen szegények vagyunk is, Magyarországnak még van annyi gazdasági ereje, hogy ezek az emberek utóára ne kerüljenek s békés, biztos családi otthonból hirtelen el ne proletarizálódjanak. Nem is gondolom, hogy törvényhozási intézkedés kellene hozzá; meg vagyok győződve, hogy a legtöbb gazdasági vállalkozásnak van olyan rejtett vagy nem rejtett tartaléktőkéje, amelynek terhére ezt a kérdést egy bizonyos formáig megnyugtatólag meg lehetne oldani.

Nagyon örültem azoknak a gondolatoknak, amelyekkel Raffay Sándor ő excellenciája is, de meg mások is a vita során hangsúlyozták azt, hogy ez a törvény az egyházak belső jogrendszerét egyáltalán nem érinti. Ez az egyházat érdekli pásztori és missziói szempontból. Erről majd fogunk beszélni. Egyáltalán nem érinti azonban azt, hogy Magyarországon ki keresztyén és ki nem. Azt, hogy ki tartozik hozzá a keresztyén egyházhoz és ki nem, a már régen megállapított közjogi formák előfeltétele után mindenkinek a lelkiismerete és az egyház élő ura dönti el. Szeretném tehát innen sok embernek izenni, keresztyén embernek és izraelita embernek egyaránt, hogy ne aggodalmaskodjanak egy pillanatra sem, minthogyha ez a törvény — amint Lów Imánuel ő méltósága mondotta délelőtt — bele

szólna az egyház szakramentumának hatékonyságába és azt megerősítené, hogy ezáltal kétféle jogállapot következne be egy emberre s valaki egyházi vonatkozásban keresztyén, polgári vonatkozásban zsidó lehetne; hogy el volna képzelhető olyan helyzet, hogy például állami törvény értelmében zsidó olyan férfiú, aki valamely keresztyén felekezetnek a lelki pásztora. Ilyen összeütközésről szó sincs, erről nem is lehet beszélni, mert hisz arról van szó, hogy bizonyos számú keresztyén és izraelita vallású magyar ember kicsoda elvek szerint osztatik be olyan kategóriákba, amelyek a nemzeti jövedelem elosztását és a nemzeti munkamező felosztását kívánják szabályozni. Az a keresztyén lelkipásztor tehát, aki talán 1919 után tért át és most egyik keresztyén felekezetnek a lelki pásztor, — nem tudom, van-e ilyen — ebben a hivatalában holtig megmaradhat, ha azonban részvénytársasági igazgató lesz, vagy pedig elmenne színésznek, akkor felbukkanna az a kérdés, hogy a tiszteletdíja felvételénél, vagy pedig a kamarába való belépésénél ő milyen kategóriába számítandó. (Ugy van!) Egyébként, ha ő egyháza körén belül marad s ott éli le a maga életét, soha semmiféle külső sérelem őt nem éri. (Ugy van!)

Epp azért, mert — hogy úgy mondjam — egy világi vonatkozást szabályoz ez a törvény, vagyis a munkamezőknek és jövedelmeknek igazságosabb felosztását, szeretem hinni azt, hogy ez csak első lépése egy egyetemesebb, általánosabb, másokra is és lassanként mindenkire kiterjedő törvényhozási programmnak. Mégis sajnálatosnak tartom, hogy zsidó származású magyar emberekre vonatkozólag, nem vallásukkal összefüggő vonatkozásokban, olyan rendelkezéseket kell kiadni, amely vallásos hovatartozandóságukat veszi alapul. Sokkal jobbnak tartottam volna én is, ha például az indigenátust vették volna alapul és erre építették volna fel a törvény rendelkezését, de nem tudom e pillanatban, hogy ez lehetséges volt-e, elvégre a törvényhozás mindig egy gyakorlati aktus is, egy konkrét helyzet megoldására való és egyáltalán nem kíván elméleti alapon eljárni.

Szükségesnek tartom hangsúlyozni, hogy ezzel a törvénnyel az országgyűlés nem egy vallásról mond ítéletet, nem egy vallás elleni kifogásaiból indul ki a törvény meghozásával, mert ha abból indulna ki, nemcsak egy néhány életpályára terjesztené ki a törvény keretét. Hogy nem onnan indul ki, azt abból is lehet látni, hogy akkor nem a négyszeresében állapította volna meg a részvételi kontingenst. Bármely kisebbségi csoportra, legyen az vallás vagy nemzetiség, nem tartozik a legkedvezőlenebb megoldások közé, ha országos arányszámának négyszeresében engedik valamely közületi jogban vagy területen érvényesülni.

Ennek a törvénynek tárgyalásánál azonban lehetetlen bizonyos elvi alapokra vissza nem menni és magáról a zsidókérdésről is nem beszélni. (Halljuk! Halljuk!)

Magyarországon mindig hiba volt az, hogy valami rosszul értelmezett udvariasság visszatartotta az embereket attól, hogy kényes kérdésekről beszéljenek. Ennek valószínűleg az volt az oka, hogy kényes kérdésekről rendszerint indulattal, gyűlölettel és szeretetlenül szoktak beszélni az emberek és amikor a közvetlen szembenállás az indulatosságot már a jó modor parancsánál fogva kirekesztette, maga a

kényes kérdés is egy »arréton«, meg nem illethető, ki nem mondható kérdéssé vált. Állapítjuk meg azt, hogy a zsidókérdést az egész felvilágosodottság korszakában, amely a barokk vége felé kezdődött és a liberalizmus érájában, a háború előtt végződött, vallási kérdésnek tartották. Lessing »Bölcs Náthánja« a klaszszikus példa erre a gondolatra. Ideje volna már a magyar köztudatnak kiábrándulnia abból a gondolatból, hogy most a vallási közömbösség korszakában a zsidókérdés vallási kérdés.

Egy egyszerű példa meg fogja ezt világítani. Méltóztatnak tudni, hogy Erdélyben a XVI. századbeli vallásos reformációnak viszsamaradt egy igen érdekes alakulata, tünete, az úgynevezett szombatosok szektája. Törzsökös, ősi székely emberek tartoznak ehhez a szektához. A XIX. században megszűnt már a teológiai öntudata és hagyománya ennek a szektának és vallási tartalmában tökéletesen eggyé lett az izraelita vallással, annak tanításait követte, annak vallását gyakorolta, közben pedig a szép, ősi, pompás, székely emberek művelték a magyar földet és dúdolták hozzá az ősi héber zsoldárokat. Ha Magyarországon máról-holnapra félmillió ilyen szombatos székely ember támadna, zsidókérdés azért nem lenne, mert épp annyira közömbös volna az, hogy zsidó, mint ahogy közömbös az, hogy unitárius vagy református. Ha azonban ma Magyarországon mind a 443.000 zsidó áttérne a keresztény vallásra és zsidó vallású egyén egyetlenegy sem volna többé, a zsidókérdés nemcsak hogy nem lenne megoldva, hanem valószínű, hogy még nehezebbé is válnék. (*Ugy van! Ugy van!*)

A zsidókérdés nem vallási kérdés, bár kétségtelen igaz, hogy a vallásnak, nemcsak a zsidó, hanem a keresztény vallásnak is nagy része volt abban, hogy a zsidókérdés mindmáig van és mindmáig megoldatlan.

Nem vallás a zsidóság. De akkor mi? A második felelet azt mondáná, hogy faj, illetve pontosabban, fajta. Ez közelebb jár az igazsághoz. A zsidóság csakugyan egy olyan fajta, amelynek éppen a fajisága rendkívül erős, nehezebben olvadó, különösen tőle idegenfajiságúakkal keveredik úgy, hogy a maga faji tulajdonságait különös következetességgel megtartja. De azért faji elmélettel a zsidókérdés nincs megoldva. Hiszen Palesztinában a cionista zsidó államnak a fajrokon arabokkal kell élet-halálküzdelmet vívnia és az arab antiszemitizmus vérrel és vassal támadja legközelebbi fajrokonát, magát a zsidót.

Azt hiszem, hogy a zsidóság gyökerében egy történelmi helyzet, történelmi adottság, egy olyan tényező, amely az emberi művelődés során állt elő, itt göreslődőtt össze és feloldhatatlannak látszó komplexusként kísért tovább az emberi művelődés életében. Méltóztatnának elgondolni, adva van ezelőtt évezredekkel egy rendkívül erős fajiságú, lobogó népi, nemzeti öntudatú embercsoport, nép, amelynek vérévé vált, egzisztenciális meggyőződése a kiválasztottság. Ez együtt nő a maga népi Istenével és nő vele együtt a maga életigényével. Óriási szenvedések és törések után nemzetállami mivolta egészen sajátos alakot vesz fel: diaszporává válik, amely finom, de elszakíthatatlan szálakkal egy ősi létezőhöz, sporangiumhoz van fűzve, — abból táplálkozik — a jeruzsálemi nagy életközpont-hoz, a zsinagógához. Innen ezer és ezer kis és

nagy exozitúrában az egész hellénista műveltség területét behálózzák, ebből a központból igazgatódik mindegyiknek az élete. Különválik a római birodalom jogi testéből, mellette párhuzamosan bizonyos büntetőjogi kiváltságokat gyakorol, és az egész — bár láthatatlan az összeköttetése — egyetlen élő szervezet.

És akkor jön Titus és széttöri ezt az ősi létezőt, a jeruzsálemi centrumot. Amikor megy haza triumfusi útján, mindenütt fel van írva a három végzetes betű, H. E. P.: »Hierosolyma est perditum«, Jeruzsálem elpusztult. Ez a három betű egy szóval mondva: »Hep«, kétezer év óta az örök támadó antiszemitizmusnak a csatakiáltása. Ezzel a gyökere kitépve, egy nemzet széjjelszóratik az emberiség egész testébe. Összetart hagyományai révén, bizonyos vonatkozásban nyelve révén, összetart vallása révén, közös az emléke és közös egy nagy reménysége. A »diaszpora-Israel« egy élő szövedék, de annyi meg annyi nemzetállam testében van szétszórva és így egy világtörténelmi szükségszerűséggel kell számolnia: mit csináljon? Tépje ki magát és állítsa fel újra ősi dicsőséges nemzetállamát, vagy pedig olvadjon be mindegyik diaszpora annak a befogadó nemzetnek a testébe, amelyhez területileg tartozik? Így lesz tehát a zsidóság terület, állami szervezet nélkül élő egység népi közösség, a faj, a hagyomány és a hit szálával összetartott diaszpora-nemzet a nemzeti államok testében.

Ebben én nem véletlent látok. Meg vagyok róla győződve, hogy ez egy felsőbb kéznek az intézkedése és a nevelő munkája és meg vagyok róla győződve, — és ez a legfontosabb, amit itt akarok hangsúlyozni — hogy ennek a helyzetnek, világtörténelmi adottságnak egyetlenegy helyes megoldása van: a teljes asszimiláció. Az az emberi európai művelődés, amely kétezer esztendő alatt számtalan nemzetet olvasztott be, — az iskolában halljuk csak a nevüket — be kellett volna, hogy olvassza ezt az egészet behálózó élő diaszpora nemzetet is. Nem tette. Vita kérdése lesz sokáig a történelemnek: ki a hibás benne? Ennekem az a meggyőződése, hogy ebben éppen olyan hibás a kizárólagos, magát betokozó, a világtól elkülönítő zsidóság, mint ahogyan hibás az elzárkózó, az idegent magával szembeállító és vele szemben oktalan ellenszenvet tápláló egyetemes keresztény művelődés.

Hogyha tehát egy ilyen élő szervezet a zsidóság, akkor azt is meg kell alapítani, hogy minden nemzet területén az ott lévő zsidóság különböző képet mutat abból a szempontból, hogy mennyire ment előre az asszimiláció útján. Ez az út hosszú, változatos út. Vannak benne nagy előretörések és visszaesések, lehet mesterségesen hátráltatni és lehet neveléssel fokozni, azonban kétségtelen dolog, hogy ennek a beolvadási folyamatnak olyan különböző fázisai vannak, amelyek a nemzettesthez, a nemzeti lélekhez való viszonyulást egyes esetekben egészen másként állapítják meg és mutatják. E miatt az állandó beolvadási folyamat miatt, amely a zsidóságnak, hogy úgy mondjam, az ad intra mozgása, egyetlen vállalkozás a zsidóságról végleges és egyetemlegesen érvényes ítéletet mondani. Dialektikus a lénye magának a zsidóságnak. Ez azt jelenti, hogy egymással ellentétes ítéleteket kell mondanunk, hogy a természetet valamiképp megközelítsük. Láng Lajos ő méltósága a délelőtt egy egész marékra való

ilyen ellentétes, dialektikus ítéletet sorolt fel, amelyek mind igazak, mert, ismétlem, az asszimiláció szinte láthatatlan és felmérhetetlen fokozatainak a távolságától és különbségétől függ mindenik. Mondja valaki azt, hogy nem magyar a zsidó: akkor joggal elő fogják hozni negyvennyolcas honvédeiket, előhózzák hősi halottaikat, a lövészárkokban megmutatott bajtársi érzületet és bátorságot. Magyar a zsidó, állítja valaki, még azt is hallottam, hogy a református felekezet mellett a legmagyarabb felekezet a zsidó. Üljön csak be egy Nyíregyháza menő harmadosztályú kocsiba, amelyben 60—70 hernyósapkás, kaftános zsidó van, akinek a szájában habzik a jiddis, kérdezze meg magától: ez a magyar, ez Árpád népe, ez Arany János népe? *(Élénk derűlttség és taps.)* Nem ver gyökeret a zsidó, bujdosó örök Ahasvér, mondja az egyik felfogás; nos: meg lehet mutatni a Tisza—Duna-közén, a Dunántúlon száz-kétszáz esztendeje ott lakó zsidóvallású földbirtokos családokat, akiknek az a föld csakugyan egész világuk és erkölcsi létük alapja, amelyhez hűek voltak és amelyet megszolgáltak. Mondja valaki azt, hogy a zsidó éppen olyan leteleplő magyar, mint bármely más magyar, akkor rá lehet mutatni a vándor nemzetközi vigécre, aki a világon mindennel kereskedve, a világon mindent exportálva fél emberöltő alatt több országon, több földrészen keresztülmenve, csakugyan örök vándor, aki mindig ott talál otthont, ahol a legjobban megy a dolga *(Ugy van! Ugy van!)* és meg kell mondanunk, hogy Magyarország azok közé a jó földek közé tartozik, ahol tényleg általában elég jól megy a dolga. *(Ugy van! Ugy van!)*

Nem lehet tehát a zsidóságról egyoldalúan sem az egyiket, sem a másikat állítani. Amilyen igazságtalan dolog a szélső jobboldaltól, megfogni az asszimiláció kezdetén álló egyént, — most asszimiláció alatt főképpen a lelki asszimilálódást értem — s azon keresztül itélni meg mindenkit, aki ehhez a nagy diaszpóra szövedékhez tartozik, éppen olyan téves védelem, az, ha a teljesen asszimilálódott, lélekben, erkölcsben egészen áthasonult zsidó ember magából, vagy hozzá hasonló társából kiindulva, olyan elbánást követel az asszimiláció kezdetén álló egyéneknek, amelyet ő magára megérdemel s amelyet neki minden igazságos nemzet tisztelttel és szeretettel ki is utal.

T. Felsőház! Csoda-e, ha egy nemzetben, amelye kétezer esztendőn keresztül ilyen történelmi helyzetben él, ez az állapot bizonyos lelkiséget, bizonyos minőséget teremt. Hiszen ha nem teremtene, ez merőben elképzelhetetlen kivétel volna. Eppen azért, mert ember, kellett, hogy bizonyos habitus, bizonyos népi karakter kialakuljon a zsidóságban ilyen történelmi adottságok mellett. Természetes dolog, hogy aki ilyen életformák között él, az nem lehet vitézlő renden élő nemzet, nem lehet földbirtokos, annak szükségképpen kereskedőnek kell lennie. A diaszpóra és a világkereskedelem egymást feltételezi és nem tudjuk, hogy melyik az előbbi és melyik az utóbbi. A diaszpóra sokszor olyannak látszott, mintha egyetlen óriási üzlet, cég volna, amelyben az egyes helyi csoportosulások csak a mindenkori fiókok egymással kapcsolatban állók. Csoda-e, hogy egy ilyen az egész nemzetközi társadalmon keresztül húzódo szövedék a kereskedelem fő áruikként, legfőbb tárgyául a pénzt találja, ezt a legkisebb helyen legtöbb energiát, legtöbb munkát, legtöbb erőt hordozó

eseretárgyat és ezáltal a nemzetközi tőkeképződésnek és hitelnek lesz ura és gazdája? Csoda-e, hogy egy ilyen népközösséggel szemben idegenkedő és elzárkózó befogadó nép művelődése szükségképpen olyan felfokozott, erőteljes iparkodást hoz létre bennük, amilyent csak a fűrókagylókban lehet látni, amelyek akkor élnek, ha a tengeralatti cölöpöket keresztülfúrják? A csiga, amely esendesen mászik, nem fúrja keresztül a falevelet sem, de a fűrókagyló átfúrja a cölöpöt, mert mindegyiknek mást ír elő az öfenntartása. Természetes dolog, hogy ez a diaszpóra szövedék a fennálló százados társadalmi rend réseit, nyílásait kereste, mint az ampelopsis, mint a repkény, mint minden kúszó növény, hogy gyökereit verjen benne, hogy viharban, vészben magálljon. Ezért szoktak az ellenkező véleményen levők csodálkozni azután azon, hogy mennyire destruáló törekvése van ennek a fajtának. Ez nem destruálni akar, eszeágában sincs a destrukció, mint program. Ez adottságból folyik, mert élni akar és ha azt akarjuk, hogy ez az élet ne legyen destruáló élet, akkor arra kell törekednünk, hogy más viszonyba nozzuk a kettőt, a zsidóságot és a befogadó népet egymással.

Az is természetes dolog ebből a tételből kifolyólag, hogy ez a népközösség szükségképpen intellektuális pályára ment, intellektuális síkon mozgott, értelmiséggé vált. Ne feledjük el, hogy egész lelki világa gyökerében a betű, a könyv áll. Egy könyv-vallás, a tóra az, amelyből állandóan táplálkozik. Legfőbb irányítója évezredekken keresztül az írástudó volt. Az írástudó kázusokkal, kazuisztikával kormányzott, tehát tételes jogeseteket alkalmazott. Lehet csodálkozni azon, hogy a kázusok keresése és a kázusok elől való megmenekülés egész népi ösztönné változott a zsidóságnál?

Az is tökéletesen világos dolog az elmondottakból, hogy az asszimiláció nemcsak minőségi kérdés a népösszeolvadásoknak nagy kémiajában, hanem mennyiségi kérdés is. Nem tudom most már bizonyosan, hogy Széchenyi István mondotta-e és hol és mikor mondotta, hogy egészen különböző dolog, ha egy üveg tintát a fengerbe öntök, vagy pedig egy tál levebbe. Ezer magyar család asszimilál talán egy idegen családot. Ez nemcsak a zsidóságra, hanem mindenkire áll, ahol asszimilációról van szó és ránk is áll akkor, amikor a mi asszimilációnkról van másutt szó. Egy bizonyos mennyiségű befogadó nép asszimilál ennyi, meg ennyi idegent. De ennél sokkal többet, tízszer, százszorosa többet egyáltalában nem asszimilál. Már most, miután a zsidóság, amiut mondtam, tökéletesen intellektuális népréteg, az ő asszimilációja tulajdonképpen csak a középosztályban, csak az értelmiségi osztályban történhetik meg. A zsidóság lélekszáma és a magyar értelmiség lélekszáma pedig olyan arányt mutat, amelyből nem vonhatunk messzemenő következtetéseket a hirtelen való és abszolút asszimilációra. Aгрódní lehet a felől, hogy vajon nem a magyar középosztály asszimilálódik-e, ami — úgyebár — nem tartozik a nemzetnek céljai közé.

Az asszimiláció tehát szükségképpen magával hoz egy gondolatot, azt, hogy ahol elégtelen az asszimiláció, ott a cionizmus gondolata kell hogy életbelépjen. A cionizmus alatt azonban nem azt értem, hogy az Magyarországon építse meg és gyökereztesse meg az önálló nemzetiségi zsidóságot, hanem azt értem, hogy az ország határán túl valahol egy erőtel-

jes új nemzeti államot létesítsen. Minden olyan törekvés tehát, amely a zsidóságot az intellektuális pályáról más pálya felé tereli, ez által rétegeződést létesít benne is, elősegíti azt, hogy ne csak a középosztály asszimiláljon, hanem asszimiláljon a földműves, a kisiparos, a munkás is, — magának a zsidóságnak válik a javára. Mert ha minden zsidó ügyvéd és színművész lesz, akkor századokkal később fog bekövetkezni az asszimiláció. Ha azonban aránytalanul több lesz más foglalkozású is benne, sokkal nagyobb területen történik meg az érintkezés, sokkal biztosabb és teljesebb lehet az asszimiláció. Csak azt nem tudom elfogadni, ismétlem, amely egy, az ország határán belül levő cionista nemzetiségű alakulatot próbál felállítani és megszervezni.

Akármit mond erre vonatkozólag a régi liberális doktrína, ma már minden értelmes ember látja, hogy párszáz esztendő óta az országokat nem annyira karddal foglalják el, hanem bevándorlással és szaporodással. Magyarország karddal foglalt el egy országot, és annak nagy területeit elvesztette az által, hogy bevándoroltak ide olyanok, akik tele tudták szülni azt a területet. (*Ugy van!*) Ez a tapasztalás kell hogy minden okos józan gondolkodású magyar emberben azt az elhatározást erősítse, hogy az asszimiláció korrelatívumával elfogadjuk ugyan a cionizmust, de cionizmust csak az ország határán túl.

T. Felsőház! Azokat, amiket elmondtam, kissé rendszertelenül, (*Halljuk! Halljuk!*) de mégis arra törekedve, hogy egy alapfogulattal világítsam meg és vezessem le a zsidókérdést, megtoldom azzal, hogy egy-két gyakorlati következtetést vonok le a magyar életnek különböző ágaira. (*Halljuk! Halljuk!*)

Először is szükségesnek látom itt hangsúlyozni azt, hogy bármilyen divatos eszmeáramlatokkal szemben a keresztyén egyház soha le nem mondhat a zsidósággal szemben a maga missziói hivatásáról és parancsáról. Nem képzelek a keresztyénséggel ellentétesebb gondolatot annál, mint amelyik azt mondja, hogy nem szabad a zsidókat beengedni a keresztyén anyaszentegyházba. Jó korán ki akarom jelenteni, hogy a keresztyén egyház Jézus Krisztus missziói parancsán épül fel, amely hangzik: »Menjete el és tegyetek tanítványokká minden népeket.« Sehoh a Szentírásban, sehoh a Kijelentésben sohasem láttam egyetlenegyszer sem azt, hogy tegyetek tanítványokká minden népeket, csak zsidót ne. Sőt Szentírásban és Kijelentésben újra meg újra azt láttam, hogy az Evangélium Istennek hatalma először zsidónak, azután görögnek. A keresztyén egyház sohasem fog lemondani a maga missziói parancsáról bármely divatos fajteória kedvéért. De ugyanakkor a keresztyén egyház hangsúlyozza azt, hogy a lelkek megnyerésénél őt nem asszimilációs törekvések vezetik, hanem az örökké való Evangéliumnak a parancsa. Nem azért keresztyénnek meg egy lelket, hogy az asszimilálódjék egy klubhoz, hanem azért, hogy asszimilálódjék Krisztushoz.

Eppen ezért a keresztyén egyházak súlyos mulasztást követtek el akkor, amikor minden kritika nélkül, kellőleg meg nem vizsgálva az áttérés motívumait, vették át a jelentkező zsidó vallású embereket és azt mondták: a ti asszimilációtoknak az ügye el van intézve. Ezzel lehetőséget nyújtottak arra, hogy sok ember ne Krisztusért, hanem egyébért jöjjön a keresztyén egyházba. Természetes tehát,

hogy az ilyen embereket csalódás fogja érni. Aki Krisztus Anyaszentegyházába előnyért megy, az egészen bizonyos, hogy csalódik. (*Ugy van!*) mert amikor Krisztus Urunk alapította egyházát, nem ígért semmiféle előnyt, sem recepciót, sem asszimilációt, hanem azt mondta, hogy vegyétek fel az én keresztemet, ürítsétek ki azt a pohárt, amelyet én kiürítettem. Ő szenvedést ígért s aki ő érette ment a keresztyén egyházba, annak megadatik tapasztalni azt, hogy Krisztus szótartó Ur. Amit ígért, azt adja: lelket ad, de ezzel a lélekkel sokszor mártírumságot ad. A keresztyén egyházak tartanak böles mérsékletet a zsidók átvételében. Van nekünk elég sok rossz keresztyénünk a saját magunk fajtajából, miért hoztuk a zsidó atyánfiak közül nagy importot?

A másik dolog a lelkek hangulatára és békéjére vonatkozik. Én fájdalommal látom azt, hogy ebben a nagyon fontos, nagyon erős, az emberi élet végső pontjait érintő vitában milyen kevés önismeretet és bűnbánatot tartotunk mindkét részről. A keresztyének újra meg újra vegyék revízió alá, vajjon idegenkedésük nem megy-e át túlságos hirtelen ellenszenvbe, és ellenszenvüket illetéktelen kezek nem gyújtják-e gyűlöletté? A gyűlölettől félni kell, mert megaláz és kisebbé tesz. Akit nem szeretünk, azt nem tudjuk megismerni, akit nem ismerünk meg, azt félreismerjük. Ha félreismerünk valakit, akkor nem tudjuk szeretni. Amint igaz az, hogy szeretni csak azt lehet, akit ismerünk, éppen olyan igaz az, hogy ismerni csak azt lehet, akit szeretünk.

A második dolog pedig az, hogy milyen kevés bűnbánatot és önismeretet tanúsít ebben a kérdésben a zsidóság. Úgy gondolja, hogy ez egy nagy per, amelyet egy ragyogó ügyvédi replikával meg lehet oldani. Formális igazságot keres benne, beleévdött a lelkébe és versejtjeibe, hogy ő ártatlanul szenved. Az emberek hutasága, irigysége és gonoszága az, ami miatt szenved ő, az ártatlan, a tiszta, a bűntelen.

(Az elnöki széket Beöthy László foglalja el.)

Nem. Amíg itt, ezen a jogcímen mozog a zsidóság nagy önvédelme, addig a zsidókérdés a megoldáshoz közelebb nem jön, mert ezzel a gondolkodásmóddal sajátmagát lovalja bele a méltatlanul szenvedőnek lelki visszahatásaiba, próbál aktív vagy passzív ellenállással a kérdésen segíteni, ez pedig nemcsak fokozza, hanem ellenkező részről indokolja azt a polaritást és azt az ellenszenvet, amellyel vele szembe fordulnak. Azért óva intem éppen a zsidóságot attól, hogy akár passzív, akár aktív ellenállással olyan magatartást tanúsítson, amely éppen érvet szolgáltat annak az irányzatnak, amellyel szemben védekezni kíván. Szerettem volna, ha már rég meglátta volna maga, hogy egy állam rendjében nem lehet egy kisebbség olyan helyzetben, hogy a többség jogait és ingerenciáját gyakorolja. (*Ugy van! Ugy van! — Taps.*) Ehhez nagy lemondás, szelidség és alázatosság kellett volna s amely pillanatban ezeket az erényeket mutatta volna meg, abban a pillanatban kiderült volna, hogy az ellenkező oldalon mennyi az igazság és mennyi a jelszó.

Ósi törvény az, hogy a rosszakért a jók szenvednek. Ez áll a zsidóságra nézve is. Az, ami általában igaz a zsidóságra, amint elmon-

dottam, az egyes zsidószármazású emberre nézve véres és fájdalmas igazságtalanság lehet. Főlehangja hordozza a szenvedést, nem azért, mert felelős, mert osztozik a hibában, hanem azért, mert gondolja meg, milyen áldás, hogy vannak közöttük ártatlanul szenvedők is. Mi lenne, ha nem lenne egy sem? Az ártatlan szenvedésnek kiengesztelő és jótévő ereje van.

Olyan törvényt hozunk, amely sok zsidószármazású embernek — akár keresztényen, akár izraelita — fájdalmat okoz, a legmélyebb fájdalmat a legnemesebb és legjobb ilyen származású embernek. Mi, keresztények, ezt ne felejtsük el, gondoljunk rájuk szeretettel s a nélkül, hogy fitogtatnók vagy felkinálásával megsérténők őket, érezzünk gyöngédséget és érezzünk szeretetet irántuk. *(Éljenzés és taps a baloldalon.)* Nyerjük meg a zsidóságot, mint egyént, hogy küzdjön velünk együtt a zsidóság, a zsidó végre, az emberiség zsidó-komplexusa ellen, hadt oldódjék meg ez a régi sors, ez a régi kérdés és régi átok. Nekik is, nekünk is, ez az érdekünk. A törvényjavaslatot elfogadom. *(Hosszantartó élénk helyeslés, éljenzés és taps. Szónokot sokan üdvözlik.)*

Elnök: Szólásra következik Biró Zoltán ő méltósága.

Biró Zoltán: Nagyméltóságú Elnök Úr! Igen t. Felsőház! Meglehetősen nehéz helyzetben vagyok akkor, amikor azokról a költői magaslatookról és az igazságnak örökérvényű parancsairól le kell vinnem a gazdasági élet rideg valóságai közé a t. Felsőházat. Mi, a magyar mérnökség képviselői, akik hivatásunknál fogva oda vagyunk utalva a gazdasági élet mezejére, százszázalékig érezzük azt, hogy ez a kérdés sokkal mélyebbre megy, mint azok a jelenségek, amely jelenségeket maga ez a törvény, hogy úgy mondjam, megoldani kíván. Százszázalékig érezzük azt, hogy a kétezereztendő múlt, amelyet Ravasz ő excellenciája olyan szépen festett meg, rányomta a maga bélyegét a mi egész tőkés gazdálkodási rendszerünkre, s a legelső és leggyökeresebb oka ezeknek a bajoknak éppen abban van, hogy a zsidóságnak az a különleges erkölcsi felfogása nyilvánult meg teljesen a pénz hatalmában, amely a maga rabszolgaságába hajtotta a munkát, elfeledkezve arról, hogy a tőke csak akkor érték, ha munkának az eredménye és hogy tőkét sem lehet másként, mint munkával fenntartani. *(Helyeslés.)*

A mi érzésünk az, hogy ezt a helyzetet ezenkívül még két tényezőnek a hibája idézte elő. Az egyik tényező volt maga a keresztény intelligencia, amely elsősorban elfeledkezett arról, hogy a mögötte álló iparos- és kereskedőosztályt, amely még 70—80 esztendővel ezelőtt sokkal nagyobb mértékben volt keresztény, mint ma, megvédje a zsidó konkurrencia ellen, és csak akkor kezdett a zsidókérdés nehézségeire ráeszmélni, amikor ez a maga félszében az intellektuális pályákról kezdte a kereszténységet visszaszorítani, addig tetszelgett magának a liberalizmus nagyon szép köpenyében.

Engem a sors arra kényszerített, mint dunántúli embert, hogy szolgálati beosztásom következtében a múlt században és ennek a századnak a legelső éveiben 18 esztendőt töltsek az ország északi részén, Máramarosban, ahonnan ez a bizonyos beszívárgás indult. Aki az urak közül ott élt, az tudja,

hogy az oda beszívárgó nép legalább annyiban különbözött a magyarországi, már félig aklimatizálódott zsidóságtól, mint amilyen különbség volt a budapesti akkori orthodox egyház és akármelyik keresztény egyház között. Eltévesztette itt hivatását maga a magyarországi zsidóság is. Mi, akik vele éltünk a néppel, láttuk, hogyan történt a bevándorlás. Itt nem volt arról szó, amint a mi kivándorlótaink csinálják, hogy a fizikai munka terén, testi megerőltetés útján szerezzenek maguknak vagyont apró garasokkal, hanem a legrettenetesebb uszora révén és minden lelkiismereti furdalás nélkül zsarolták ki azt a népet és már három keresztény családból egy bevándorolt család megélt munká nélkül. Maga a kormányzat is feleszmélt bizonyos mértékig erre a kérdésre. Hiszen akkor indította meg a rutén akcióit, a hegyvidéki akcióit, amelynek keresztülvitelében nekünk igen jelentős szerepünk volt, amellyel azonban — mivel ugyanazon az úton haladt, sőt még bizonyos mértékig gazdasági szempontból túlnem azon, amit ez a törvény akar — nem tudtunk mást elérni, mint meg tudtuk menteni azt a munkásnépet, amely közvetlenül rá volt utalva magára a kinstárra, de nem tudtuk megmenteni a iparososztályt, nem tudtuk megmenteni a keresztény kereskedőt, sőt továbbmegyek, nem tudtuk megmenteni azt a zsidóságot sem, amely zsidóság már akkor bizonyos mértékig aklimatizálódott és itt volt Magyarországon századok óta.

Az itt élő zsidóságnak legnagyobb hibája, hogy amikor ez a veszedelem jött, akkor nem tett ő maga különbséget, mert ez a veszedelem legelső sorban bennünket, de másodszorban őket érte, hiszen addig a kereskedelemnek egy igen jelentős része ezeken a vidékeken is az ő kezükben volt. Nem telt bele 8 vagy 10 év, a már ott régebb idő óta bizonyos mértékig hozzászokott zsidóságot éppúgy kiszorította ez a Galiciából beözönlött nép, amelynek erkölcsi felfogása is egészen más volt, amely nem akart még aklimatizálódni sem, mert hiszen a maga között fennforgó vitás kérdéseket nem a magyar törvények szerint, hanem a saját törvényei szerint a rabbi előtt intézte el. Ennek a zsidóságnak a kiszorított képviselői panaszokdaktak igen sokszor, hogy nem bírják a versenyt velük, mert nem fér hozzájuk azoknak az eszközöknek az alkalmazása, amilyen eszközöket alkalmaztak ezek.

Én úgy érzem, hogy a magyar közgazdaságnak a kenyerében a régi zsidóságnak a kovásza bizonyos mértékig szükséges volt azért, hogy az a bizonyos átalakulás kicsit gyorsabban történhessék meg. De úgy jártunk, hogy a kovász túlzott mértékű alkalmazása következtében a tészta egy része ment tönkre és maga a kenyér savanyodott meg. Úgy járunk, hogy a népi felesleg, a helyett, hogy a természetes fejlődés útján talált volna elhelyezkedést, kiszorult az ország területéről és pedig elsősorban az itt lévő, a törzsökös, a bentzületett keresztény lakosság, ellenben, azon a területen, amely terület hivatva lett volna ennek a népnek a feleslegét felszívni, magát az intelligenciát, az eredeti fajmagyar népből szaporítani, ennek helyét a kereskedelemben és az iparban elfoglalta a zsidóság és pedig az a zsidóság, — mert hiszen Kovács Alajos statisztikái megállapítják, hogy a városi intelligens zsidóság éppen olyan fogyó osztály, mint amilyen fogyó osztály a magyar